

Prawoznawstwo – skrypt

Opracowano na podstawie:

T. Chauvin, T. Stawecki, P. Winczorek, Wstęp do prawoznawstwa wyd. 8 Wydawnictwo C. H. Beck 2013.

Koncepcje prawa

1. Istota prawa to utrzymanie ładu społecznego. Filozofowie starożytni podkreślali, że porządek spraw ludzkich ma charakter naturalny czyli jest częścią ładu całego wszechświata. Natura doświadcza porządku (dzień – noc, pory roku, itp.) Sofiści mieli inną wizję prawa tworzonoego przez autonomiczny umysł ludzki, Dlatego możliwy stał się konflikt między prawem naturalnym i stanowionym przez człowieka. Tak powstał konflikt pomiędzy prawem naturalnym i państwowym.

Kolejne stulecia podkreślały samodzielność prawa stanowionego i chronionego przez władców. Tak powstawało prawo pozytywne – to znaczy obowiązujące tu i teraz z racji jego wprowadzenia przez legalną władzę publiczną. Prawa stanowione były umieszczane w dwóch rodzajach dokumentów:

- 1.1. Konstytucjach zawierały spisane podstawy ustroju państwa i podstawowe prawa obywateli;
- 1.2. Kodeksach – zawierały regulacje dotyczące szerokich dziedzin życia społecznego.

Pozytywizm- kierunek podsumowujący refleksje nad znaczeniem prawa pozytywnego oraz nad sposobami tworzenia i stosowania prawa.

Koncepcje prawno-naturalne

Prawo naturalne wzorem dla prawa pozytywnego. Ujęcie prawa naturalnego może być podwójne- pochodzi od Boga lub z rozumu ludzkiego, godności człowieka, społeczeństwa, która wiąże także ustawodawcę.

Starożytność – Prawo naturalne jest odwieczne, nie może być uchylone , ani zmienione nawet częściowo, obejmuje wszystkie miejsca i wszystkich ludzi. (Cicero)

Chrześcijaństwo – św. Tomasz z Akwinu – Bóg nadaje światu porządek (lex aeterna), który człowiek poznaje swoim rozumem i które go obowiązuje w sumieniu (prawo moralne). Poznanie prawa pozwala na stwierdzenie, że człowiek może tworzyć prawo ludzkie. Jeśli prawo ludzkie odchodzi od prawa naturalnego, wówczas nie obowiązuje w sumieniu. (Jan Paweł II. M. Krąpiec)

Szkola prawa natury (XVII) w. prawo naturalne jest niezmiennie. Prawo podmiotowe (uprawnienie) – władza w stosunku do siebie lub władza w relacji do innych (koncepcja statyczna).

Koncepcja zmiennej treści (Kant) prawo naturalne może się zmieniać, zależnie od ładu społecznego, poczucia sprawiedliwości, wrażliwości moralnej danej epoki. Idea prawa się nie zmienia, zmieniają się interpretacje i jego rozumienie. To jest podstawa prawa stanowionego.

Dynamiczne ujęcie prawa naturalnego – pozostaje ono niezmiennie aale interpretacja dokonuje się w sposób dynamiczny.

Do praw naturalnych odwołują się takie dokumenty jak: Deklaracja nieodległości (1776) Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela (1789). Trybunał w Norymberdze. Wartości wynikające z prawa naturalnego są włączone do konstytucji, traktatów. Daje podstawy do kwestionowania tez o wyłączności prawa stanowionego

Pozytywizm prawniczy

XIX w. Wyższość prawa stanowionego nad naturalnym.

Austin – prawo to rozkaz suwerena. Każde prawnopoztywne jest prawem, nawet tyrana (*dura lex sed lex*)

Dzisiaj pozytywizm prawniczy jest zmodyfikowany:

1. Prawo państwowe jest główne natomiast trzeba (można) też uznać prawa innych podmiotów
2. Prawo nie zawiera tylko rozkazów, ale też inne wzorce.
3. Nie separuje się bezwzględnie prawa i moralności. Możliwa jest koherencja prawa ze standardami moralnymi czy aksjologicznymi.

Prawo jako fakt społeczny.

Fakt społeczny to moralność, przyjęty w społeczeństwie sposób postępowania mogący wywierać przymus na jednostkę.

Istotą prawa są ludzkie emocje oraz zachowania ludzi. (koncepcja realistyczna). Prawo nie musi być związane z władzą. Może być poza nią. Tak powstały koncepcje technokracji i merytoryzacji. Miał to być system lepszy od demokratycznego. Jednak końcówka XX w. ten pogląd zweryfikowała

Koncepcje hermeneutyczne

Wykładnia prawa. Z samego prawa niewiele wiemy. Wykładnia podaje nam jego sens. Tekst należy interpretować w kontekście różnych okoliczności, nie tylko do tego, co autor chciał powiedzieć. Dopuszczalne jest kolo hermeneutyczne. Jest też przedrozumienie prawa powstałe z tradycji interpretacyjnej.

Teorie argumentacyjne

Uzasadnienie decyzji

1. Stosowanie prawa nie jest mechanicznym procesem, które można powierzyć maszynom; stosowanie prawa to prezentacja argumentów za lub przeciw określonym rozwiązaniom.
2. Ugruntowane sposoby rozumowania uznaje się za argumenty, których się nie podważa – prawo nie działa wstecz, chcącemu nie dzieje krzywda (topiki prawnicze)
3. Audytorium decyzji (adresaci) – adwokaci, oskarżeni, obywatele. Do kogo decyzja (orzeczenie) jest kierowana.

Teorie komunikacyjne

Normy, reguły prawa powstają w drodze dyskursu w którym uczestniczą –ustawodawca, biegli społeczeństwo. Rozstrzygnięcie polega na porozumieniu – zgodzie (konsensus) W ramach dyskursu następuje wymiana argumentów, wszyscy uczestnicy mają równą szansę przedstawienia argumentów. Efekt końcowy dyskursu – decyzja- przyjęcie rozwiązania.

Cechy prawa – charakter społeczny, normatywność , perswazyjność heteronomiczność.

Społeczny charakter – ubi societas ibi ius – wyznaczanie sposobu zachowania ludzi

Dotyczy innych ludzi – nie siebie samego czy bóstwa, chyba że są odniesienia społeczne

Prawo jest wynikiem procesu decyzyjnego; prawo jest broniące przez społeczeństwo za pośrednictwem instytucji - policji, urzędów skarbowych, prokuratury

Istnieje społeczne przyzwolenie dla prawa.

Normatywność prawa

Prawo to normy(reguły, zasady, dyrektywy), które powodują, że pewne sposoby zachowań uznaje się za obligatoryjne, wiążące. Gdy mówimy o prawie, nie określamy prawidłowości przyrody (każda kończy się zimą, każdy umrze), nie stwierdzamy faktu (samochód stoi na chodniku) lecz wskazujemy powinności (samochody nie powinny stać na chodniku). Wypowiedzi normatywne różnią się od opisowych tym, że obligują – zobowiązują. Te wypowiedzi są gromadzone w różnego rodzaju aktach

prawnych. Normatywność nie odnosi się do faktów i nie jest też przymusem faktycznym ani z tworzeniem sytuacji bezalternatywnych.

Charakter perswazyjny – wychowawczy

Akceptacja normy prawnej jest wynikiem swobodnego wyboru.

Odbiorca może przyjąć następujące postawy wobec prawa:

Legalistyczna – wynika z szacunku do prawa

Oportunistyczna – kalkuluje, co się opłaca

Konformistyczna – dostosowanie swojego zachowania do grupy.

Perswazyjność oznacza, że normy czasami nie są zachowywane, dlatego skłonienie do ich zachowania są wynikiem perswazji.

Heteronomiczny – zewnętrzny charakter - narzucony z zewnątrz – przez społeczeństwo, przez wodza.

Sposoby użycia terminu „prawo”

Prawo materialne i formalne

Materialne – ogół norm regulujących treść stosunków prawnych, czyli obowiązki i uprawnienia podmiotów oraz określających sankcje za niedopełnienie obowiązków lub przekroczenie uprawnień.

Formalne – (procesowe) – określa tryb postępowania przed organami władzy publicznej dotyczący dochodzenia uprawnień, obowiązków, nakładania sankcji ujętych w prawie materialnym. Charakter formalnoprawny mają też regulacje dotyczące postępowania prawotwórczego ujęte w konstytucji oraz regulaminach sejmu i senatu.

Prawo przedmiotowe i podmiotowe.

Przedmiotowe- ogół norm składających się na system prawa. Może dotyczyć także konkretnych sfer życia (prawo karne, prawo energetyczne).

Podmiotowe – zespół uprawnień regulujący relacje pomiędzy podmiotami Prawo do.....

Prawo publiczne i prawo prywatne

Publiczne - reguluje stosunki między państwem i obywatelami oraz między organami państwa.

Prywatne – Prawo to reguluje stosunki między równoprawnymi podmiotami.

Prawo jako przedmiot badań naukowych

Prawo a nauki dogmatyczne

Nauki dogmatyczne obejmują aktualne prawo i koncentrują się na ustalaniu obowiązujących przepisów prawnych, ich systematyzacji i interpretacji.

Nauki ogólnoteoretyczne

Filozofia prawa – stawia pytania o istotę prawa, o wartości jakim służy a służyć powinno, uzasadnia istniejący system prawa. Aksjologia prawa widzi prawa jako zespół norm postępowania oparty o określony system wartości.

Teoria prawa –

Podje muje badania nad aspektami formalnymi prawa, tekstami prawnymi, koncepcją systemu prawa, obowiązywania.

Jurysprudencja

Jej zadaniem jest analiza języka prawnego, znaczenie tekstu prawnego.

Nauki historyczno – prawne

Celem historii jest badanie ciągłości i ewolucja istniejących instytucji prawnych, regulacji.

Nauki empiryczne

Podejście wielopłaszczyznowe –

- 1- Opis i systematyzacja reguł uznawanych za obowiązujące
- 2- Zagadnienia filozoficzne i metodologiczne prawoznawstwa
- 3- Zagadnienia wykładni i stosowania prawa – de lege lata
- 4- Funkcjonowanie państwa i prawa w społeczeństwie
- 5- Spojrzenie na prawo w kontekście ekonomii, religii, moralności
- 6- Oczekiwania od prawodawcy czy sądów – de lege ferenda
- 7- Zagadnienia władzy publicznej

Język prawa s. 65

1. Prawo jako zjawisko językowe

Prawo dociera do adresatów w postaci odpowiednio ustanawianych i ogłoszonych przepisów prawnych, które przybierają postać sformalizowanego tekstu (aktu prawnego).

Prawo jako zjawisko językowe to zbiór wypowiedzi pełniących funkcję sugestywną, czyli wypowiedzi wpływających na nasze zachowanie. Wypowiedź o obowiązku (powinności) ma na celu wywołać określone zachowanie u adresata. Taka wypowiedź ma charakter perswazyjny. Środki przymusu-fizycznego lub ekonomicznego mają znaczenie drugoplanowe i pomocnicze.

Prawo przekazywane jest w formie tekstu prawnego:

Tekst prawny to usystematyzowany kompleks wypowiedzi wytworzonych w przewidzianej prawem formie przez kompetentny podmiot i opublikowany.

2. Język prawny i język prawniczy

Język prawny to ten, w którym sformułowany jest tekst obowiązującego prawa. (ustawy, rozporządzenia, umowy międzynarodowe). – język prawodawcy, który ma swoją terminologię, nie zawsze pokrywającą się z językiem naturalnym (dopuszczalność powtarzania jednego słowa w tym samym zdaniu).

Język prawniczy to język opisujący prawo lub zjawiska związane z prawem.

Język urzędowy- związany z terytorium, na którym można wydawać dokumenty tylko w języku obowiązującym w danym kraju. Tak jest w Polsce.

Adekwatność – tekst przepisy wyraża zamiar prawodawcy.

Komunikatywność – zrozumiały dla odbiorcy, adresata normy prawnej.

Zwiężłość – zawiera wszystkie i tylko te wypowiedzi, które dotyczą regulowanego dokumentem przedmiotu . Należy unikać powtórzeń oraz należy zamieszczać przepisy odsyłające.

Definicje legalne – dla zachowania adekwatności (oddania zamiaru ustawodawcy) wprowadza się definicje legalne, które ustalają znaczenie używanych terminów, które różnią się całkowicie lub częściowo od funkcjonujących w języku potocznym – powszechnym. Mają na celu usunąć wieloznaczność terminów lub brak ostrości, wyjaśnić jego znaczenie lub ustalić nowe. Mogą być zamieszczone różnych częściach tekstu prawnego. (KK 115 par. 11)

Klauzule prawne – są związane z otwartością języka prawnego (s. 70)

Klauzula generalna – to zwrot w przepisie prawnym odwołujący się do innego niż prawo systemu wartości. Kategorie klauzuli generalnej:

1. Odsyła do wszechstronnej i swobodnej oceny konkretnego przypadku. – dobro dziecka, itp.
2. Odsyła do pewnych szczególnych systemów reguł moralnych (chrześcijański system wartości, prawo szariatu)

3. Odsyła do powszechnie uznawanych wartości (wdzięczność, uzasadniony interes)

Rodzaje wypowiedzi

- 1 Wypowiedzi opisowe
3. Wypowiedzi ocenne
(wypowiedzi optatywne – życzeniowe na przyszłość)
4. Wypowiedzi normatywne. Podstawowe w języku prawniczym. Ich zadaniem jest wskazanie wzoru powinnego zachowania. Treścią wypowiedzi normatywnej jest skierowanie do adresata żądanie lub dozwoleństwo czegoś.
5. Wypowiedzi dokonawcze (performatywne) informują o dokonanych zmianach – *nadaję ci imię; biorę cię za żonę.*

Norma prawna

Budowa – hipoteza dyspozycja, sankcja

Sytuacje wyznaczone przez normy prawne

1. Obowiązek- norma ustanawia nakaz lub zakaz określonego postępowania.
2. Dozwoleństwo –
3. Uprawnienie – norma daje możliwość pewnego zachowania
 - 3.1 Wolności prawnie chronione – wolności osobiste i obywatelskie, sumienia, wyznania.
 - 3.2 Prawa-upoważnienia – uprawnienia do wykonywania istotnych prawnie czynności konwencjonalnych – właścicielowi nie można zabronić sporządzania testamentu.
 - 3.3 Immunitety i przywileje – uprawnienia dla określonych grup.

Kompetencja upoważnienie przyznane pewnemu podmiotowi do dokonania doniosłej prawnie czynności konwencjonalnej.

Wśród norm kompetencyjnych rozróżniamy zakres zastosowania i zakres normowania normy kompetencyjnej.

Zakres zastosowania dotyczy wskazania podmiotu uprawnionego, przedmiotu kompetencji oraz sposobu korzystania z niej.

Zakres normowania normy kompetencyjnej dotyczy obowiązku podmiotu podległego zareagowaniu w określony sposób na korzystanie z kompetencji. Przez podmiot uprawniony.

Kryteria kompetencji

1. Rzeczowa
2. Miejscowa
3. Hierarchiczna

Sankcja prawna-rodzaje

Sankcja prawna to dolegliwość, którą uprawnione organy (państwa) wymierzają tym, którzy naruszają normy prawne.

1. Sankcja karna – grozi za dokonanie czynów zabronionych
Sankcja penalna – nakłada karę
Sankcja represyjna – pozbawia dóbr
2. Sankcja egzekucyjna – polega na przymuszeniu do wykonania czegoś bądź na niedopuszczeniu do realizacji zamiarów niezgodnych z prawem
3. Sankcja nieważności (bezskuteczność czynności konwencjonalnej)
Nieważność bezwzględna
Nieważność względna
4. Inne rodzaje sankcji
Wprowadzenie utrudnień,

Obowiązywanie prawa – różne ujęcia

1. Obowiązywalność prawa w ujęciu aksjologicznym
Prawo domaga się posłuchu jeśli jest zgodne z wartościami, fundamentalnymi normami moralnymi wyznawanymi przez osobę oceniającą normy prawne. Gotowość do posłuchu i uznanie norm za obowiązujące uzależnione jest od ich zgodności a przynajmniej braku sprzeczności.
2. Obowiązywanie prawa w ujęciu formalnym
Prawo obowiązuje wówczas, gdy:
 1. Zostało właściwie ustanowione
 2. Zostało ogłoszone
 3. Nie zawiera sprzeczności
 4. Nie zostało uchylone
 5. Nie zostało uznane za sprzeczne z Konstytucją RP (aktami wyższego rzędu)

Realistyczne obowiązywanie prawa

Obowiązywanie realistyczne polega na zaistnieniu faktu społecznego, który potwierdza realizowanie prawa w zbiorowości społecznej. Prawo obowiązuje, jeśli jest przestrzegane i regularnie stosowane.

Obowiązywanie prawa w przestrzeni terytorialnej

Akt normatywny każdego konkretnego systemu prawa obowiązuje na danym terytorium. Prawo wewnątrz krajowe obowiązuje na terenie państwa, którego organy go ustanowiły. Obowiązuje też na wodach, statkach

Prawo międzynarodowe publiczne może być stosowane w danym państwie, jeśli zostało ratyfikowane. Możliwe też jest stosowanie prawa osobowości – pewnych elementów prawa obcego kraju

Obowiązywanie prawa co do osób

Generalnie prawo obowiązuje osoby przebywające na danym terytorium, trzeba też uwzględnić status prawny cudzoziemców, osób nie mających stałego zamieszkania, obywatelstwa, posiadający specjalny status prawny – dyplomaci, żołnierze stacjonujących wojsk.

Obowiązywanie prawa w czasie

1. Urzędowe ogłoszenie prawa podstawą obowiązywania
2. Wejście w życie – *vacatio legis*
3. Prawo nie działa wstecz

Funkcje prawa – przestrzeganie prawa .

Cele i funkcje prawa

Cel – postulowany stan rzeczy, który można osiągnąć przez podjęcie określonych czynności, ustanowieniu norm, wprowadzeniu rozwiązań organizacyjnych. Celowość prawa wskazuje na jego instrumentalny charakter

Funkcja – rzeczywisty, obiektywny skutek, rezultat istnienia działania jakiejś instytucji lub normy.

Skutek może być planowany i nieplanowany, korzystny lub niekorzystny .

Funkcja prawa – typologia

1. Stabilizacyjna

2. Dynamizująca
3. Ochronna
4. Organizacyjna
5. Represyjna i wychowawcza
 - 5.1 kontrolna
 - 5.2 dystrybucyjna
 - 5.3 regulacja konfliktów

Instrumentalny charakter prawa

Polega on tym, że prawo powinno służyć społeczeństwu jako środek do osiągnięcia celów o charakterze pozaprawnym – społecznym, ekonomicznym, politycznym .

Instrumentalizacja prawa – wykorzystanie prawa wyłącznie jako skutecznego narzędzia sprawowania władzy i osiągania założonych celów. Jest przejawem patologii prawa, osłabieniem wartości prawa. Nie jest strażnikiem ładu społecznego, może podzielić władzę i społeczeństwo. Prawo może stracić prestiż.

Przestrzeganie prawa –s. 168

Przestrzeganie prawa to zachowanie adresata normy prawnej zgodnym z treścią dyspozycji tej normy w warunkach określonych w hipotezie. Istotne jest świadome zastosowanie się adresatów obowiązujących norm prawnych. Przestrzeganie prawa ma miejsce w sferze faktów a nie norm.

Posłuch wobec prawa wynika z:

- Szacunku do prawa (postawa legalistyczna)
- Chęci korzyści lub uniknięcia kary – (oportunizm)
- Chęć naśladowania innych osób – (konformizm)

Legalizm wynika z faktu, że to władza uchwaliła takie normy prawne. Niekoniecznie muszą być one dobre. Normy sprzeczne z moralnością u legalisty mogą liczyć na posłuch. Legalizm może być cnotą – poszanowanie prawa jest obowiązkiem każdego. Jeśli nie ma krytycznej oceny, wtedy legalizm staje się hamulcem zmian w prawie, przyczyną stagnacji prawa. Legalizm krytyczny pozwala na wytworzenie odpowiedniej dynamiki prawa, poprawy, pójścia z duchem czasu.

Oportunizm – łączy się z rachunkiem zysków i strat. (materialnych, osobistych, prestiżowych) jakie wynikają z przestrzeganie lub nieprzestrzegania prawa. Surowe kary wysokie grzywny mają zachęcać do przestrzegania prawa. Zachowanie prawa nie zależy od zapisu ale od skutecznego egzekwowania.

Konformizm – wyraża się w dostosowaniu zachowań lub poglądów do innych – społeczności, większości z którą się identyfikujemy lub jest dominującą. Punktem odniesienia jest nie przepis prawny a postawa większości.

Postaci nieprzestrzegania prawa

1. Postawa contra legem – naruszenie lub złamanie prawa
2. Zachowanie praeter legem – pozornie zgodne z prawem jednak ma na celu uniknięcia nakazów i zakazów lub wyjście poza dozwolenia zawarte w normach.

Ad.1 Contra legem – wbrew prawa – to takie działanie, które polega na zaniechaniu niezgodnym z treścią dyspozycji normy w warunkach określonych hipotezą. Nieprzestrzeganie prawa polega na przekroczeniu normy zakazującej lub zaniechaniu nakazu (obowiązku).

Nieposłuszeństwo obywatelskie – rzadko akceptowane przez pozytywistów prawnych

Dopuszczalne przez zwolenników teorii prawnonaturalnych – ponieważ prawo stanowione jest niżej od prawa naturalnego i jemu powinno podlegać.

Nadużycie prawa podmiotowego – postawa zgodna z literą przepisu ale sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

Ad.2. Omijanie prawa – adresat posługuje się jedną normą, by ominąć zobowiązanie wynikające z innej. Niekiedy wykorzystuje się lukę prawną, luz decyzyjny, który pozostawia się organom.

Ogłaszanie aktów normatywnych – promulgacja

Oficjalne dzienniki urzędowe w Polsce:

Dziennik Ustaw RP

Dziennik Urzędowy RP „Monitor Polski”

Dzienniki urzędowe ministrów kierujących działami administracji rządowej

Dzienniki urzędowe urzędów centralnych

Wojewódzkie dzienniki urzędowe

Zawartości

Dziennik Ustaw RP – Konstytucja RP, ustawy, rozporządzenia Prezydenta z mocą ustawy, rozporządzenia wykonawcze podmiotów upoważnionych do ich wydawania, ratyfikowane umowy międzynarodowe, orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, wyniki referendum – konstytucyjnego lub ogólnokrajowego, wyniki wyborów do centralnych organów władzy, akty prawne dotyczące stanów nadzwyczajnych.

Monitor Polski- akty prawa obowiązującego wewnątrz – zarządzenia Prezydenta, uchwały Rady Ministrów

Każdy resort ma swój dziennik urzędowy.

Tekst autentyczny – ostatecznie wiążący

Nowelizacja- częściowa zmiana obowiązującego aktu normatywnego.

Tekst jednolity – pierwotny tekst wraz z naniesionymi zmianami.

s. 179.

Fikcja powszechnej znajomości prawa

Rozróżnienie przypadków przestrzegania lub nieprzestrzegania prawa opiera się na założeniu, że należycie promulgowane akty prawne są powszechnie znane. Takie przekonanie nazywamy fikcją powszechnej znajomości prawa. Nieprzyjęcie tego założenia otwierałoby możliwość uchylanie się od odpowiedzialności prawnej. *Ignorantia iuris nocet, ignorantia iuris non exculpat (ignorantia iuris neminem excusat)*- nieznajomość prawa nikogo nie usprawiedliwia. Zasady te nie są prawnym obowiązkiem znajomości prawa, jednak nie można się powoływać na nieznajomość prawa. Dopuszcza się jednak usprawiedliwioną nieznajomość prawa w przypadku popełnienia czynu niezabronionego.

Skuteczność prawa

Prawo nieprzestrzegane jest nieskuteczne. Fakt nieprzestrzegania prawa świadczy, że jest nieskuteczne.

Rodzaje skuteczności

1. Finistyczna – celowa
2. Behawioralna (realna) – podporządkowanie się adresatów normom
3. Aksjologiczna - adresaci przyjmują jako swoje te wartości, które prawodawca prowadzi do aktu normatywnego.

Tworzenie prawa s. 181

Źródła prawa – źródła pochodzenia prawa i źródła poznania prawa – *fontes iuris cognoscendi i fontes iuris oriundi*.

Źródła prawa to akty normatywne zawierające przepisy dające podstawę do konstruowania norm konkretnej dyscypliny prawa.

Źródła w znaczeniu formalnym – ustawy, rozporządzenia, orzeczenia sądowe, zarządzenia o prawotwórczym charakterze

Źródła w a znaczeniu materialnym – ogół okoliczności ekonomicznych, politycznych, społecznych, kulturowych, religijnych mających wpływ na treść i formę obowiązującego prawa w danym państwie.

Źródła instytucjonalne – kto prawo tworzy, organy władzy publicznej – parlament, rząd, sądy nadające formę zachowania danych norm prawnych,

Fakty prawotwórcze – fakty tworzące prawo. Procedury stanowiące ustawy, umowy międzynarodowe.

Źródła poznania – dokumenty, inskrypcje, odkryte teksty

Dzisiaj – Dziennik ustaw, Monitor Polski

Stanowienie prawa w Historii – s. 183

Stanowienie prawa to fakt (proces) świadomy. Akt to jednostronny stanowiony przez uprawniony organ. Normy są ogólne (generalne) i abstrakcyjne. Aby norma obowiązywała nie jest potrzebna zgoda-jednostronność. Cechy procesu tworzenia prawa :

1. Sformalizowanie
2. Prospektywność
3. Konstytutywność

Sformalizowanie elementy

- a. Oddanie w rece władzy publicznej
- b. Podporządkowanie ustawodawcy (organu prawotwórczego) organów niższych
- c. Nadanie aktom normatywnym określonej formy
- d. Promulgacja

Prospektywność

- a. Zwrócenie na przyszłość- lex retro non agit

Konstytutywność – tworzenie lub usuwanie norm

Ustawodawca – ten kto daje ustawy ; i prawodawca – autor aktów zawierających normy prawne. Prawodawca formalny (sejm) i faktyczny – komisja pracująca nad daną kwestią

Umowy międzynarodowe

Przekształtowanie zwyczajów

Zwyczajowa norma postępowania przekształca się w normę prawa zwyczajowego – etapy

1. Powszechna akceptacja zwyczaju w środowisku
2. Precyzyjnie ukształtowany wzór postępowania
3. Uznanie zwyczaju przez sądy
4. Akceptacja zwyczaju przez naukę prawa.

Recepcja prawa obcego – narzucenie przez inne mocarstwa lub przyjęcie jakiegoś aktu prawnego ze względu na jego autorytet